

Hivernada del milà reial (*Milvus milvus*) a l'Alt Urgell

Jordi Dalmau i Ausàs

Jordi Nicolau i Vila

Introducció

El milà reial (*Milvus milvus*) és un rapinyaire diürn de mida mitjana (61-72 cm de longitud i 140-165 cm d'envergadura¹) endèmic del Paleàrtic occidental. Es considera en declivi a Europa, continent on es concentra el 95% de la seva població global², i es cataloga com a Quasi Amenaçat (NT) a escala mundial³. A l'Estat espanyol l'espècie es considera En perill (EN)⁴, igual que a Catalunya⁵. Es tracta, doncs, d'una espècie fortament amenaçada i d'elevat interès conservacionista, afectada principalment per la utilització il·legal de verins, la caça il·legal, l'electrocució i la col·lisió amb línies elèctriques⁶.

1. SVENSON, L.; GRANT, P. J.: *Guía de aves. La guía de campo de aves de España y de Europa más completa*. Omega, 2001.

2. BirdLife International: *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. BirdLife International Series No. 12. 2004.

3. BirdLife International. *Species factsheet: Milvus milvus*. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 14/01/2014.

4. VIÑUELA, J.; "Milano real *Milvus milvus*". En. MARTÍ, R. i DEL MORAL, J.C. (Eds.): *Atlas de las Aves Reproductoras de España*. Dirección General de Conservación de la Naturaleza-Sociedad Española de Ornitología. 2003

5. ANTON, M.; ESTRADA, J.; HERRANDO, S.; *The Red List of Catalan breeding birds (NE Iberian Peninsula)* 2012. Revista Catalana d'Ornitologia 29: 1-19, 2013.

6. CANUT, J.; GÁLVEZ, M.; DALMAU, J.; NICOLAU, J.: "Milà reial *Milvus milvus*". En HERRANDO, S.; BROTONS, L.; ESTRADA, J.; GUALLAR, S.; ANTON, M. (Eds): *Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009*. Institut Català d'Ornitologia/Lynx Edicions. 2011.

El milà reial és present a Catalunya tot l'any, però és més abundant a l'hivern, quan es comporta de manera gregària i forma jocs comunitaris. Aquest comportament, que també presenten altres rapinyaires i alguns còrvids, permet que els exemplars puguin explotar fonts d'aliment que solitàriament no trobarien, alhora que la convivència amb conespècífics afavoreix l'establiment de parelles de cara a la següent època de reproducció⁷.

La distribució catalana hivernal del milà reial es concentra al quadrant nord-oest⁸, però els principals efectius, que corresponen a un mínim de 639 exemplars censats l'any 2012, es localitzen a les comarques de la Val d'Aran, Pallars Jussà, Alt Urgell, Cerdanya, Osona, Noguera, Segrià, Pla d'Urgell i Urgell. Si bé les xifres de milans reials comptades recentment en alguns jocs de Catalunya superen amb escreix el màxim observat a l'Alt Urgell, aquesta comarca acull un dels jocs més estables, tant geogràficament com numèrica, així com un dels més ben estudiats⁹. L'objectiu d'aquest article, presentat com a comunicació a la 2a Jornada d'Estudis de l'Alt Urgell, és donar a conèixer l'evolució i interès d'aquest joc hivernal de la nostra comarca.

Àrea d'estudi i metodologia

El joc de milà reial objecte del present estudi es localitza al municipi de Montferrer i Castellbò, concretament a les rodalies del poble de Bellestar (figura 1). Es tracta d'una clapa d'arbres caducifolis d'uns 25.650 m² de superfície, orientada a l'est i a una altitud de 820 m. Les espècies d'arbres del joc són principalment verns (*Alnus glutinosa*), bedolls

7. CANUT, J.; GÁLVEZ, M.; DALMAU, J.; NICOLAU, J.: "Milà reial *Milvus milvus*..."

8. CANUT, J.; GÁLVEZ, M.; DALMAU, J.; NICOLAU, J.: "Milà reial *Milvus milvus*..."

9. DALMAU, J.: *Cens hivernal de la població catalana de milà reial (Milvus milvus)*. Acció 2.1.2.D del programa de cooperació territorial NECROPIR (EFA 130/09). AUBÈRRIA i Generalitat de Catalunya. Informe inèdit. 2012.

(*Betula pendula*), glops (*Populus nigra*) i roures martinencs (*Quercus pubescens*). Adjacent a la massa arbòria hi ha una zona de pastures i prats de dall, així com una granja i, a uns 2 km de distància, l'abocador de Benavarre. Tant la granja com l'abocador representen fonts d'aliment per a l'espècie. És important tenir en compte, però, que l'àrea esmentada correspon al joc hivernal format a partir del 2010, atès que durant el període 2007-2009 es localitzava a 1,8 km en direcció est, concretament a les rodalies de la planta de compostatge de l'abocador de Benavarre.

Figura 1. Imatge aèria de la ubicació del joc al llarg del període estudiat. Les àrees ratllades representen els diferents emplaçaments que ha tingut el joc. La de l'esquerra de l'abocador de Benavarre correspon a la ubicació quan es va descobrir el joc, l'any 2004. Foto ICC

El seguiment del joc de milà reial s'ha basat en la realització de comptatges visuals directes, mitjançant la utilització de prismàtics 10x42 i telescopis terrestres 15-45x60, 20-60x80 i 20-75x80, des d'un punt fix. Cada hivern es realitzaren un mínim de dos censos, el primer durant el mes de desembre (idealment la darrera setmana) i el segon durant el mes de gener (idealment la primera setmana). Alguns anys, però, es dugueren a terme comptatges addicionals, en especial durant l'any 2012 quan se'n

realitzaren, amb una periodicitat setmanal, des de mitjan gener fins a final de març. Els comptatges generalment es dugueren a terme de 16:30h a 18:00h, i s'hi estimaren el número d'individus aturats al jòc, o si esqueia en pre-jòcs, i el número d'exemplars que hi entraven.

Resultats

El principal resultat del seguiment del jòc de milà reial és la xifra mitjana d'exemplars que s'hi concentren. La taula 1 i la figura 2 recullen el número mitjà de milans reials comptabilitzats al jòc hivernal de l'Alt Urgell durant el període 2007-2012. El número mitjà més elevat es detectà l'hivern 2010-11, amb 150 exemplars, mentre que la xifra mitjana més baixa s'assolí l'hivern 2011-12, amb 102 exemplars. La xifra puntual més elevada s'assolí el 28 de desembre de 2010, quan es comptabilitzaren un total de 196 exemplars.

Temporada	Mitjana
2007-08	130
2008-09	107
2009-10	122
2010-11	150
2011-12	102

Taula 1. Nombre mitjà de milans reials hivernants al jòc de Benavarre-Bellestar entre el 2007 i el 2012.

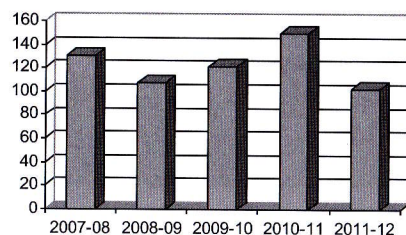

Figura 2. Evolució del nombre mitjà de milans reials hivernants al jòc de Benavarre-Bellestar entre el 2007 i el 2012

Un altre resultat destacat és la procedència de les aus hivernants a la zona (figura 3). L'observació d'individus amb marques alars ha permès d'esbrinar l'origen d'una part de la població hivernant. Així, s'han observat ocells procedents de països veïns com Espanya i França, i de més llunyans com Alemanya.

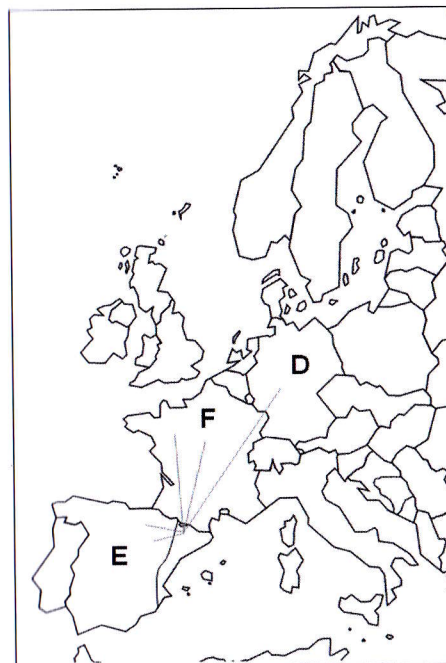

Figura 3. Procedència dels milans amb marques alars observats al jòc. Mapa Internet i elaboració pròpia.

(nord-est de la península Ibèrica), així com un erratisme notable durant una mateixa hivernada (42 km entre el jòc de Bellestar i el de les Comes).

Figura 4. Milà reial marcat amb anella de pvc i marca alar. Ambdues marques són llegibles a distància. Foto: Lorena Alos i Javier de la Puente

Discussió

Les dades de l'apartat anterior palesen la importància del joc de milà reial de Bellestar, tant pel que fa al número d'exemplars, paràmetre de rellevància cabdal en tractar-se d'una espècie amenaçada, com per l'estabilitat numèrica durant el període temporal considerat. Dades més recents, però, indicarien que el número d'exemplars presents al joc de Bellestar ha disminuït sensiblement (74 exemplars comptabilitzats l'11 de gener de 2014)¹¹, possiblement en paral·lel a la formació i/o augment d'altres jocs a les comarques de la Cerdanya o de la plana de Lleida¹². La colonització de la plana de Lleida per part de l'espècie ha estat un fenomen recent i ràpid, que s'inicià els anys 2007-2008, convertint aquesta àrea en la que actualment acull més efectius de tot Catalunya. La formació de jocs hivernals cal considerar-la, doncs, com un procés dinàmic, tant en el temps com en l'espai. Així, per exemple, les primeres dades conegudes del joc de Bellestar, que es remunten a l'any 1994, estimaven un nombre molt inferior d'exemplars (al voltant de la dotzena) i a una localització diferent de l'actual (el joc se situava 1,1 km a l'est de l'actual ubicació)¹³. El caràcter dinàmic dels jocs també es veu corroborat pel traspàs d'exemplars d'un joc a un altre, tal com s'esmenta a l'apartat anterior entre els jocs de l'Alt Urgell i del Pallars Jussà. L'observació i origen d'aquest exemplar concret, demostra que una part de la població que hiverna a Catalunya prové d'altres àrees de la península Ibèrica, malgrat que la major part de la població catalana sembla que prové del centre i nord d'Europa.

11. DALMAU, J.; NICOLAU, J.; dades pròpies.

12. BONFIL, J.; comunicació personal.

13. DALMAU, J.: *Cens hivernal de la població catalana de milà reial (Milvus milvus)*. Acció 2.1.2.D del programa de cooperació territorial NECROPIR (EFA 130/09). AUBÈRRIA i Generalitat de Catalunya. Informe inèdit. 2012.

Malgrat el caràcter dinàmic dels jocs hivernals de milà reial, convé prioritzar el manteniment de l'estructura vegetal i els usos actuals de l'àrea on s'ubica el joc de Bellestar, atès que aquesta concentració de milans reials és un dels elements naturals més notables i singulars de la comarca de l'Alt Urgell. L'ambient actual correspon a un medi obert de muntanya mitjana, amb una massa caducifòlia i una o més fonts d'alimentació explotables per l'oportunisme tròfic de l'espècie a menys de 4 km, descripció que coincideix amb la caracterització general dels jocs hivernals de l'espècie. Alhora, també és important evitar els destorbs humans al joc, atès que aquest factor pot resultar una amenaça particularment destacada per a la població hivernal de milà reial¹⁴.

L'atractiu de l'espècie i l'espectacularitat de les seves concentracions hivernals fan que l'observació d'un joc de milà reial esdevingui un recurs ecoturístic. Conscients d'això, des d'AUBÈRRIA hem creat l'incipient producte *Terra de milans* (figura 5), que consisteix en l'observació a distància del joc de Bellestar mitjançant telescopi i prismàtics. Durant l'any 2012 una dotzena de persones van gaudir d'aquesta meravellosa au i van rebre les nostres explicacions (figura 6). En aquest sentit, comença a haver-hi una complicitat entre allotjaments i empreses de serveis per

tal de diversificar i alhora especialitzar l'oferta turística de l'Alt Urgell.

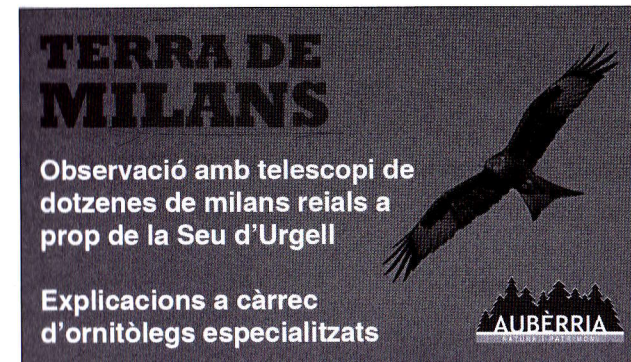

Figura 5.
Reclam d'un producte ecoturístic basat en l'observació de milans reials a l'Alt Urgell.

14. CANUT, J.; GÁLVEZ, M.; DALMAU, J.; NICOLAU, J.: "Milà reial *Milvus milvus*..."

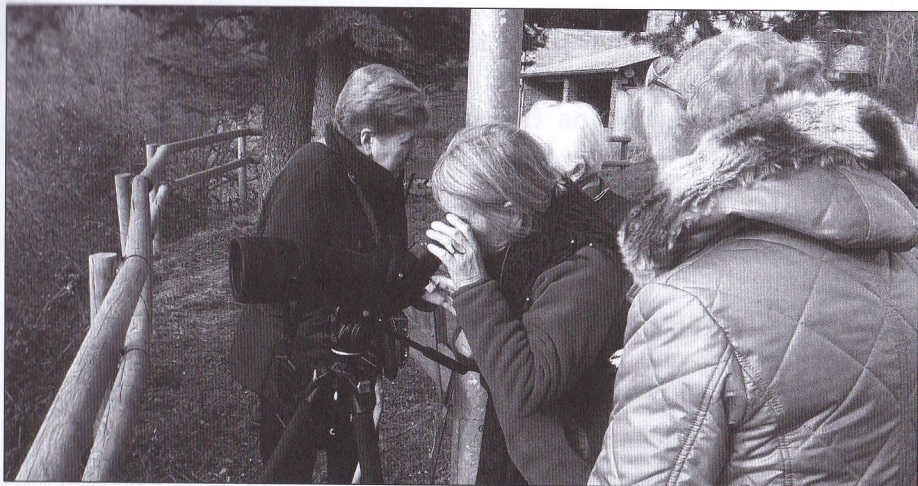

Figura 6.

Grup de persones de la 3a edat observant milans reials del joc de Bellestar.

Foto: AUBÈRRIA

Agraïments

Les dades que es presenten en aquest article han estat obtingudes en el marc del Programa de Seguiment de Bioindicadors del municipi de la Seu d'Urgell (PROSBIO), encarregat per l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, i gràcies a un estudi encarregat per la Generalitat de Catalunya en el context del programa de cooperació territorial NECROPIR (Acció 2.1.2.D, EFA 130/09).

